

PAVEIKSLO PATYRIMAS: TARP „JAUSTI“ IR „SUPRASTI“

*Jolita Liškevičienė, Ramutė Rachlevičiūtė,
Tojana Račiūnaitė, Arūnas Sverdiolas*

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA

Maironio g. 6, LT-01124 Vilnius

jolita.liskeviciene@vda.lt, rramute@hotmail.com,

raciunaite@gmail.com, arunas.sverdiolas@gmail.com

Jau keliolika metų Vilniaus dailės akademijoje gyvuoja Dailėtyros metodologijos seminaras, kurį veda prof. Arūnas Sverdiolas. Seminaras yra buvęs ir pasirenkamas, ir privalomas, ir įtrauktas į doktorantūros studijų programas, ir privatus, už bet kokių mokymo programų ribų. Tarpais jis išpliekdavo (taip atsirado knyga, skirta Fabijono Birkowskio pamokslui apie šventuosius atvaizdus), tarpais išblėsdavo dėl entuziazmo stokos – tada būdavo klausinėjama, kodėl jis nevyksta ir kada atsigaus...

Seminaro dalyviai ir jų dėmesio objektai keitėsi: buvo nagrinėjama moderniojo, dabartinio, senojo meno, atvaizdo antropologijos problematika, įdėmiai skaitomi dailėtyros klasikų ir įtakingų dabarties dailėtyrininkų veikalai. 2011 metais seminare buvo nagrinėjami Jameso Elkinso tekstai. Kilo mintis vieno iš jų – esė „Verkti žvelgiant į melsvus lapus“, kurio yra lie-tuviškas vertimas¹, – aptarimą pasiūlyti skaitytojams.

R a m u t ė R a c h l e v i č i ū t ė: Man Jameso Elkinso esė „Verkti žvelgiant į melsvus lapus“ pasirodė labai panašiai – nenoriu susireikšminti – į kažkada mano parašy-

tą esė „Senėjimo peizažai“. Jo esė suvokiu kaip tekstą apie senėjimo ir mirties baimę. Tai „išpažintis“, kaip jis pats rašo kabutėse, nes suprato, kad negali kalbėti apie kitų emocijas pirmiau neišanalizavęs savųjų – savotiška atminties studija. Jam rūpi paveikslų sukeliamas emocinis poveikis. Kada galima žvelgti į paveikslą su ašaromis akyse? Elkinsą domina nuostaba, kuri leidžia atpažinti tikrą meno kūrinį. Su nuostaba žiūrime ir į nematytus, ir į gerai pažįstamus paveikslus.

Netikėta, kad jis studijavo Renesanso istoriją. Iš to, kad jis teigia, jog meno istorija – tai nuodų šulinys, galvotum, kad jis mažų mažiausiai postmodernizmo tyrinėtojas. Ką jis turi omenyje sakydamas, kad meno istorija – nuodų šulinys? Ši jo frazė, kaip jis rašo, susilaukė daug prieštaravimų, atkirčių. Man nelabai aišku, kai šitaip kalbama apie senąją, klasikinę dailę.

Man atrodo, kad tai susiję su psichologine nuostata. Kai žmogui per 50 metų, jis apskritai mažai kuo gali džiaugtis. Mano pažįstami dailininkai, persirite į antrąją gyvenimo pusę, pastebėjo: jie protu suvokia, kad sukuria kažką įdomaus, bet nebesugeba tuo džiaugtis. Anksčiau žymiai mažesnė pergalė suteikdavo didesnę pasitenkinimą. Padarai gerą, įdomų darbą, o džiaugtis negali. Tai amžiaus krizės, o ne patirties dalykas.

¹ James Elkins, „Verkti žvelgiant į melsvus lapus“, vertė Mingailė Jurkutė, in: *Naujasis Židinys – Aidai*, 2010, Nr. 7–8.

A. S.: Gali būti. Jis nori autentiško išgyvenimo, o jeigu jo nėra, jeigu jis nebeįmanomas, tai jis jo ilgisi. Elkinsas savidisciplinuotas žmogus, jis eina paskui kritiką, naikina savo paties biografiją ir savo paties suvokimą. Dabar nieko nebeliko: nebėra išgyvenimo, nebėra jausmo, tiktai supratimas. Pavadinus tai romantizmu, niekas nepasikeičia. Negali retrospektyviai perdaryti pats save. Jeigu suvoki savo konstrukciją, tai, kaip esi sudarytas ir kodėl veiki taip, kaip veiki – gali šitai suprasti, bet negali pakeisti. Jau buvai, kaip gi pakeisi tai, kuo buvai? Tai nebepakeičiama, per vėlu... kaip tik tai yra senatvė dvasine, o ne biologine prasme: supratimas be jausmo ir vietoj jausmo. Taip pat ir būtojo jausmo supratimas.

Šitai reikia mėginti suprasti metodologiškai: nebūtinai jaunystė – senatvė, betarpiškas patyrimas ir po to visa ko sužinojimas... Galbūt ir gali autentiškai patirti tuos kūrinius, kurių nesi matęs, staiga susižavėti dalykais, kurie anksčiau nebuvo patekę į dėmesio lauką, kurių nepastebėdavai... Kad ir kokia plati būtų patirtis, visada yra kitų dalykų, kurie gali sukelti pirminį susižavėjimą, nors apie juos nieko nežinai. Netgi kaip tik todėl, kad nežinai. Elkinsas išdėsto tai laike: spontaniškai imli vaikystė-jaunystė *versus* dailėtyrinė branda-senatvė, bet galima būtų išdėstyti ir erdvėje: tai, ką jau žinojai ir tik patvirtini, pakartoji, ir tai, ko nesi matęs, bet gali atsirasti tokia galimybė, kai netikėtai užėjini dalykus, kurių nesi matęs. Užkliūti už ko nors tokio – įvykis, nuotykis, kažkas, ko nesitikėjai iš anksto.

R. R.: Bet juk ir čia vis tiek atsiranda nuodų šulinys?

A. S.: Kai gilini, neišvengiamai atsiveria šulinys. Pasikartoja ta pati dialektika: tiesiogiai susižavi, o paskui pradedi skaityti, aiškintis ir ... išsiaiškinti. Pakartoji tą patį neišvengiamą ciklą – mėgindamas priartėti, pradedi gilintis ir tuo pačiu naikinti tą vienintelę patirties galimybę, kurią trumpam atvėrė žavesys...

EXPERIENCING PAINTING: BETWEEN “FEEL” AND “UNDERSTAND”

*Jolita Liškevičienė,
Ramutė Rachlevičiūtė,
Tojana Račiūnaitė,
Arūnas Sverdiolas*

For more than ten years an art critics' methodology seminar, led by prof. Arūnas Sverdiolas has been taking place at Vilnius Academy of Arts. It has been optional and compulsory on the Doctors degree programme and private, beyond respective teaching programmes. Sometimes the seminar expanded (thus a book on Fabian Birkowski's sermons on holy images came to fruition), sometimes it diminished from a lack of enthusiasm – then questions were raised, why is the seminar not taking place and when will it be restored...?

The participants of the seminar and their subjects changed: the problems of modern, contemporary, art from older generations and image anthropology were explored and works by art critics classic authors and influential contemporary art critics were read. In the seminar of 2011, texts by James Elkins were examined. Here we are publishing a discussion on one of his essays - “Crying Over Bluish Leaves”.